Pozityvaus elgesio palaikymo ir intervencijų sistema

I pakopa

BENDRAVIMO KULTŪRA IR PAGARBI SĄVEIKA: STRATEGIJOS MOKYTOJUI

Lietuvos įtraukties švietime centras

įtrauktis

Turinys

Įžanga..... 3
Pozityvus pasisveikinimas prie durų..... 4
Konkretaus elgesio pagyrimas..... 8
Motyvacijos stiprinimo strategija 11
Mokomojo elgesio žaidimas elgesio žaidimas..... 14
Strategija „Žinutė“..... 18
Priedai..... 21

Įžanga

Pozityvaus elgesio palaikymo ir intervencijų sistema (angl. *Positive Behavior Interventions and Supports, PBIS,* toliau – PEPIS) – tai moksliniais įrodymais pagrįsta, visą mokyklos bendruomenę apimanti prevencinė sistema, padedanti kryptingai kurti pozityvią, saugią ir mokinių pasiekimus palaikančią ugdymo aplinką. Sistema akcentuoja ne tik elgesio mokymą ir stiprinimą, bet ir tvarų santykio su mokiniais kūrimą, nes būtent pagarbus, palaikantis ryšys tampa sėkmingo ugdymo proceso pagrindu.

PEPIS remiasi daugiapakopiškumo principu, kuriame svarbiausia vieta tenka prevencijai. Pirmoji pakopa skirta visai klasei ar mokyklos bendruomenei: joje siekiama nuosekliai stiprinti kontekstą atitinkantį elgesį, kurti aiškias, mokiniams suprantamas taisykles ir pozityvią kasdienę rutiną. Tyrimai rodo, kad taikant PEPIS praktikas pedagogai gali veiksmingiau valdyti konteksto neatitinkantį elgesį, tačiau ne mažiau svarbu – jie gali sustiprinti mokinių įsitraukimą, pasitikėjimą mokytoju, pagerinti socialinių ir emocinių įgūdžių ugdymą ir kurti saugesnę bei draugiškesnę klasės bendruomenę (Riggs, Landrum, 2023).

Šis leidinys skirtas mokytojams, siekiantiems stiprinti pozityvų ir palaikantį ryšį su mokiniais. Jame pateikiamos strategijos padeda kurti ir stiprinti pagarbaus bendravimo principus, skatinti atvirumą, kurti saugią emocinę erdvę ir užtikrinti, kad kiekvienas mokinys jaustųsi matomas ir priimtas.

POZITYVUS PASISVEIKINIMAS PRIE DURŲ

POZITYVUS PASISVEIKINIMAS PRIE DURŲ

Pozityvus pasisveikinimas prie durų (angl. *Positive Greeting at the Door, PGD*) – kryptinga mokytojo praktika, kai kiekvienas mokinys pasitinkamas dienos ar pamokos pradžioje su draugišku, pozityviu gestu ar žodžiu. Strategija paremta ne bendriniais pasisveikinimais (pavyzdžiui, tik „labas“), bet tikslingomis, individualizuotomis sąveikomis, kurios pabrėžia, kad mokinys yra pastebėtas, laukiamas ir vertinamas kaip klasės bendruomenės narys.

KODĖL NAUDINGA TAIKYTI?

Pasisveikinimas su mokiniais, kai jie ateina į mokyklą ar klasę, yra paprastas ir efektyvus būdas draugiškai parodyti, kad jie yra laukiami ir užmegzti tvarius santykius. Pozityvus pasitikimas mokinį gali teigiamai nuteikti dienai. Ši teigiama sąveika ypač svarbi mokiniams, kurie patiria sunkumų socialinėje aplinkoje, šeimoje taip pat ir vaikams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių. Tyrimai rodo, kad pozityvus pasisveikinimas prie durų turi teigiamą poveikį mokinių gebėjimui išlaikyti dėmesį pamokų metu ir kuriant pozityvius tarpusavio ryšius (Allday, Pakurar, 2007; Cook ir kt., 2018).

KAIP ĮGYVENDINTI STRATEGIJĄ?

PAGRINDINIAI ŽINGSNIAI (pavyzdys):

1. Atsistokite tarpduryje arba prie durų.	
2. Pasveikinkite kiekvieną mokinį vardu ir leiskite pasirinkti būdą, kuriuo jis norės su jumis pasisveikinti.	„Labas rytas, Tomai! Pasirink būdą, kaip norėtum pasisveikinti.“
3. Pasisveikinkite būdu, kurį pasirinko mokinys, sukurkite trumpą pozityvią sąveiką (pavyzdžiui, pagirkite mokinį, pasakykite draugišką pastebėjimą ar pan.).	„Smagu matyti tave taip anksti! Pasiruošęs naujai dienai?“
4. Nukreipkite mokinį į pirmąją veiklą.	„Gali pasidėti daiktus ir pasiimti savo pratybas nuo stalo – pradėsime nuo skaitymo užduoties.“

Yra keletas būdų, kaip galima pozityviai pasveikinti mokinius prie durų.

1 PASIŪLYMAS

Pasiūlykite mokiniui pasirinkti pasisveikinimą: rankos paspaudimą, susidaužimą kumščiais, „penkių davimą“, pamojavimą ar pan.
Priemonės pavyzdį rasite leidinio priede.

2 PASIŪLYMAS

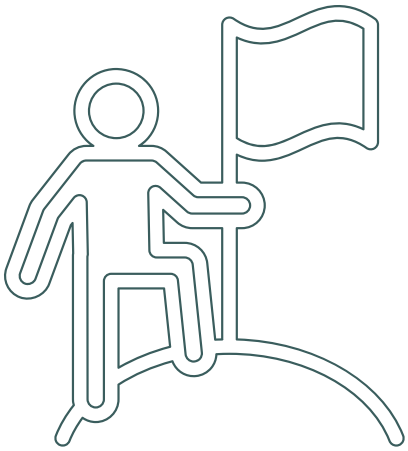
Sukurkite ramaus ir savarankiško atėjimo į klasę tvarką (sukurkite veiklos rutiną atėjus į klasę, pavyzdžiui, ramūs stalo žaidimai, paprastos užduotys mokiniams klasėje ar kt.).
Prieš prasidedant pamokoms, būkite tikri, kad pereidami per klasę, su kiekvienu mokiniu nuoširdžiai pasisveikinote.

3 PASIŪLYMAS

Sukurkite klasėje „pasisveikintojo“ vaidmenį.
Sudarykite sąlygas mokiniui, atsakingam už pasisveikinimą, sutikti kiekvieną mokinį kartu su mokytoju.
Periodiškai keiskite mokinių vaidmenis.

SĖKMĖS PATARIMAI

- Pasižymėkite atmintinėje (ar naudokite priminimo funkciją telefone) apie pozityvų pasisveikinimą su mokiniais prie durų.
- Susikurkite (kartu su mokiniais sukurkite) pasitikimo ženklą ir jį pakabinkite ant durų, periodiškai jį keiskite.
- Planuokite pozityvų pasitikimą prie durų ir skirkite tam laiko savo ryto rutinoje.

POZITYVAUS PASISVEIKINIMO PRIE DURŲ TIKSLINGUMO KONTROLINIS SĄRAŠAS

Prie kiekvieno visos strategijos žingsnio pažymėkite TAIP arba NE (gali būti atlikta savarankiškai arba su kolegomis).

Data: _____ **Laikas:** _____ **Mokytojas:** _____

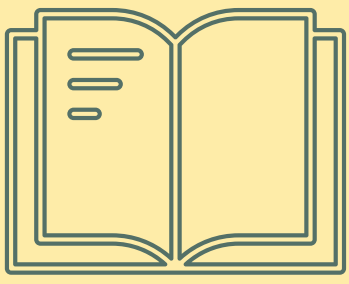
Žingsniai	Taip	Ne	Pastabos
Buvote atsistoję tarpduryje ar prie durų arba judėjote po klasę			
Pasveikinote kiekvieną mokinį			
Sukūrėte trumpą pozityvią sąveiką			
Nukreipėte mokinį į pirmąją veiklą			

Komentarai:

Literatūra

Allday, R. A., & Pakurar, K. (2007). *Effects of teacher greetings on student on-task behavior*. Journal of Applied Behavior Analysis, 40, 317–320.

Cook, C. R., Fiat, A., Larson, M., Daikos, C., Slemrod, T., Holland, E. A., Renshaw, T. (2018). *Positive greetings at the door: Evaluation of a low-cost, high-yield proactive classroom management strategy*. Journal of Positive Behavior Interventions, 20, 149–159.

KONKRETAUS ELGESIO PAGYRIMAS

KONKRETAUS ELGESIO PAGYRIMAS

Konkretaus elgesio pagyrimas (angl. *Behavior-Specific Praise*, BSP) – tai kryptinga mokytojo praktika, kai pastebėjus elgesį, kurio mokoma, jis įvardijamas ir sustiprinamas aiškiu, konkrečiu pagyrimo teiginiu.

KODĖL NAUDINGA TAIKYTI?

- Strategija padeda mokiniams aiškiai suprasti, koks elgesys yra pageidautinas klasėje.
- Taip stiprinami pozityvūs įgūdžiai ir mažinamos konteksto neatitinkančio elgesio apraiškos.
- Tyrimai rodo, kad kryptingas pagyrimas efektyviai formuoja norimą elgesį, stiprina mokytojo bei mokinio santykius ir didina mokinių motyvaciją įsitraukti į pamokas (Simonsen ir kt., 2008; Newton ir kt., 2024).

KAIP ĮGYVENDINTI STRATEGIJĄ?

PAGRINDINIAI ŽINGSNIAI:

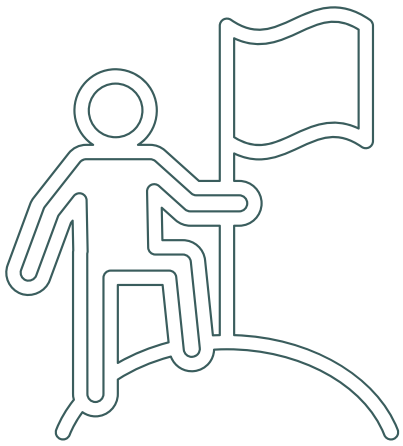
Įvardykite lūkesčius dėl mokinių elgesio klasėje: saugiai ir pagarbiai aplinkai klasėje kurti pasirinkite vieną elgesio modelį, kurį norėtumėte kad mokiniai veiklų metu dažniau demonstruotų. Paaiškinkite (parodykite) mokiniams, kaip tas elgesys, kurio tikitės iš mokinių, atrodo.	Kai vienas kalba, kiti klauso. Kai noriu kalbėti, pakeliu ranką.
Stebėkite klasę: per veiklas ieškokite mokinių, kurie elgiasi taip, kaip jūs numatėte.	
Pagirkite mokinį (-ius) už pademonstruotą elgesį, pasakykite mokiniui, kad jis elgiasi tinkamai: • kreipkitės į mokinį vardu; • įvardykite mokinio elgesį iš karto po to, kai elgesį pademonstruoja (akcentuokite elgesį, kurio mokote).	Jonai, ačiū tau, kad pakėlei ranką. Ačiū pirmajai komandai už atidų klausymąsi.

KAIP FIKSUOTI?

Pasirinkite jums patogų būdą, pavyzdžiui, kiekvieną kartą, kai pasakote pagyrimą, į dėžutę įdėkite sąvaržėlę. Po pamokos suskaičiuokite, kiek dėžutėje yra sąvaržėlių.
Kiekvieną kartą pasakę pagyrimą mokiniui, popieriaus lape pažymėkite brūkšnelį. Po pamokos suskaičiuokite, kiek brūkšnelių pažymėjote.

SĖKMĖS PATARIMAI

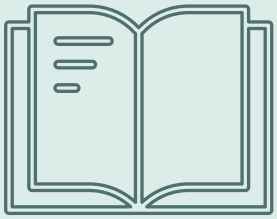
- Nusimatykite laiką, kurio metu taikysite strategiją už konkretų elgesį iš karto arba kuo greičiau po to, kai pastebėjote, kad mokinys pademonstravo elgesį, kurio mokote.
- Pagyrimus sakykite nuoširdžiu (natūraliu) balso tonu.
- Fiksuokite, kiek kartų per pamoką ar klasės valandėlę pasakėte pagyrimą, pabandykite pagyrimus taikyti taip, kad pagyrimų ir pastabų santykis būtų 4:1 (keturi pagyrimai ir viena pastaba).
- Taikykite tiek individualų, tiek grupinį pagyrimą (pagirkite ne tik vieną mokinį, bet ir visą klasę, kai visi laikosi taisyklių).
- Skirkite dėmesio visiems mokiniams, ne tik tiems, kurie dažniausiai sulaukia pagyrimų.
- Naudokite pagyrimą kaip prevencinę priemonę.

Literatūra

Newton, N. A., Royer, D. J., Hogg, J. A., Priddy, A. (2024) *Behavior-specific praise: Enhancing on-task behavior in a rural elementary school, Sec. Special Educational Needs* (9)2024

Simonsen, B., Fairbanks, S., Briesch, A., Myers, D., Sugai, G. (2008) *Evidence-based Practices in Classroom Management: Considerations for Research to Practice, Education and Treatment of Children*, 31(3), p. 351–380

MOTYVACIJOS STIPRINIMO STRATEGIJA

MOTYVACIJOS STIPRINIMO STRATEGIJA

Motyvacijos stiprinimo strategija (angl. *Behaviour Momentum Intervention*) apibrėžiama kaip elgesio valdymo ir motyvavimo metodas, grindžiamas užduočių pateikimo seka. Iš pradžių vaikui siūlomos nesudėtingos, gerai pažįstamos ir lengvai įgyvendinamos užduotys, po kurių pateikiamos sudėtingesnės ar mažiau patrauklios veiklos. Strategija taikoma tiek bendroje, tiek individualioje veikloje.

KODĖL NAUDINGA TAIKYTI?

- Padeda sužadinti vaiko motyvaciją pradėti veiklą.
- Sumažina pasipriešinimą užduotims, kurios vaikui atrodo sunkios ar neįdomios.
- Sukuria sėkmės patirtį, kuri kelia pasitikėjimą savimi.
- Ypač naudinga vaikams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių, kai jiems sunku pradėti veiklą arba jie linkę greitai nusivilti.

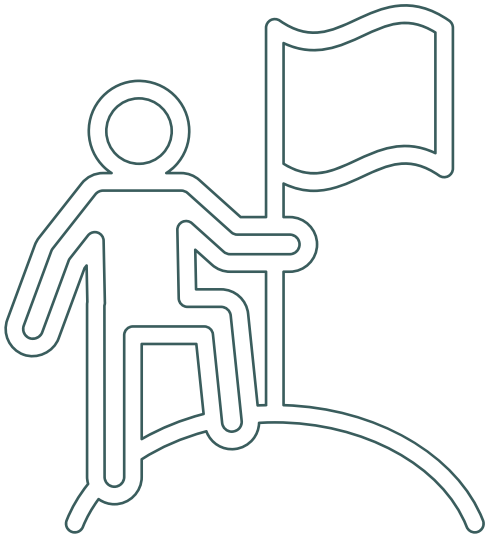
KAIP ĮGYVENDINTI STRATEGIJĄ?

PAGRINDINIAI ŽINGSNIAI:

Pasirinkite kelias lengvas užduotis, kurias vaikas tikrai sugeba atlikti.	
Pateikite šias užduotis paeiliui – svarbu, kad jos būtų paprastos ir vaikas jas atliktų be didelių sunkumų.	„Padėk pieštuką ant stalo“, „Parodyk paveikslėlį“, „Pakelk ranką“.
Iš karto po jų pateikite sudėtingesnę užduotį, kuri įprastai kelia sunkumų arba kurios vaikas vengia.	„Parašyk pirmą savo vardo raidę“.
Pagirkite ar paskatinkite vaiką už kiekvieną atliktą užduotį, ypač už sudėtingesnės įvykdymą.	

SĖKMĖS PATARIMAI

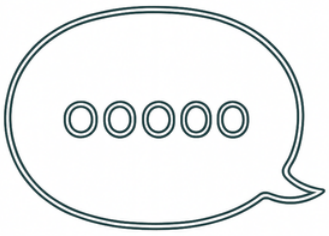
- Rinkitės užduotis, kurias vaikas gali atlikti 100 proc. sėkmingai.
- Lengvos užduotys turi būti pateikiamos greitai, kad susikurtų sėkmės ritmas.
- Naudokite daug teigiamų pastiprinimų (pagyrimų, padrąsinimų).
- Nepersistenkite – užtenka 2–3 paprastų užduočių prieš sudėtingesnę.
- Laikui bėgant sudėtingesnės užduotys gali būti įtraukiamos dažniau.

STRATEGIJOS ĮGYVENDINIMO PAVYZDYS

Suplok rankomis

Sakyk „Ooooo“

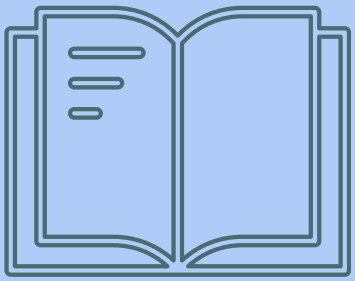

Parašyk pirmą savo vardo raidę

Literatūra

Rentschler, L. F., Sam, A., Waters, V., Dees, R., & AFIRM Team. (2021). *Behavioral Momentum Intervention*.

Steinbrenner, J. R., Hume, K., Odom, S. L., Morin, K. L., Nowell, S. W., Tomaszewski, B., Szendrey, S., McIntyre, N. S., Yücesoy-Özkan, S., & Savage, M. N. (2020). *Evidence-Based Practices for Children, Youth, and Young Adults on the spectrum. The University of North Carolina at Chapel Hill, Frank Porter Graham Child Development Institute, National Clearinghouse on Autism Evidence and Practice Review Team.*

MOKOMOJO ELGESIO ŽAIDIMAS

MOKOMOJO ELGESIO ŽAIDIMAS

Klasės valdymo strategija „Mokomojo elgesio žaidimas“ (angl. *Good Behavior Game*) apibrėžiama kaip metodas, pagrįstas komandinio žaidimo principu. Mokytojas klasę suskirsto į komandas, kartu su mokiniais susitaria dėl aiškių, kontekstą atitinkančio elgesio taisyklių, aptariamas elgesys, kurio bus mokoma ir už kurį komandos galės gauti taškų. Laimėjusi komanda gauna prizą ar privilegiją.

KODĖL NAUDINGA TAIKYTI?

- Skatina elgesio, kurio mokoma, pasireiškimo dažnį.
- Padeda palaikyti tvarką ir susitelkimą klasėje.
- Paverčia taisyklių laikymąsi smagia veikla.
- Stiprina bendradarbiavimą tarp mokinių.
- Tyrimai rodo, kad ši strategija mažina konteksto neatitinkančio elgesio apraiškas klasėje (Holmdahl ir kt., 2023).

KAIP ĮGYVENDINTI STRATEGIJĄ?

PAGRINDINIAI ŽINGSNIAI (pasiruošimas):

Paskelbkite jo pradžią. Priminkite taisykles.	
Pateikite elgesio, kurio mokote, pavyzdžių.	Norėdami gauti tašką, visi komandos nariai turi sėdėti savo vietose, norėdami kalbėti kelti ranką ir atlikti užduotį.
Paaiškinkite žaidimo taisykles.	Komandos gauna tašką už įvardytą elgesį, jei taisyklės nesilaikoma – taškas neskiriamas.
Paaiškinkite mokiniams, kokį prizą gaus laimėjusi komanda. Apibūdinkite laimėjimo kriterijus.	Atsiminkite – laimės ta komanda, kuri surinks daugiausia taškų. Ji gaus 5 min. papildomą pertrauką po savarankiško matematikos darbo.

PAGRINDINIAI ŽINGSNIAI (žaidimo metu):

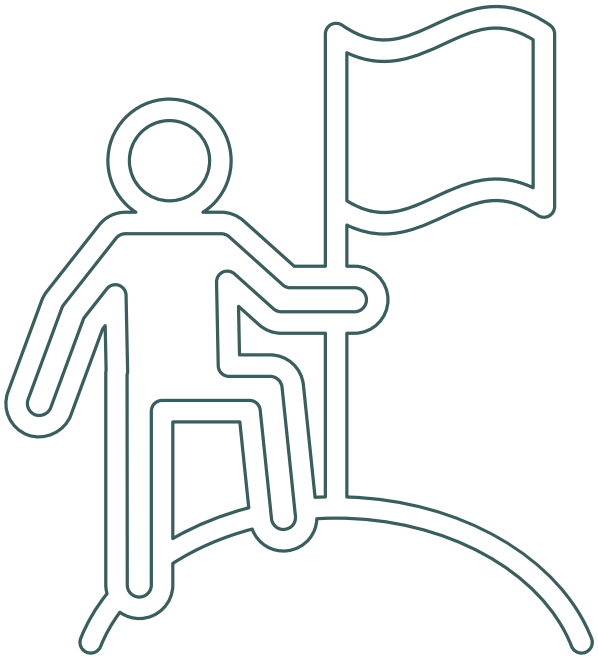
Kai mokiniai demonstruoja elgesį, kurio mokote, pagirkite jį įvardydami. Įgarsinkite, kad komanda uždirbo tašką už elgesį.	„Ačiū, kad keli ranką, Tadai. Tu uždirbai tašką trečiai komandai!“ „Aš matau, kad pirmos komandos nariai susikaupę atlieka užduotį. Puikiai dirbat!“
Paaiškinkite žaidimo taisykles.	Komandos gauna tašką už įvardytą elgesį, jei taisyklės nesilaikoma – taškas neskiriamas.
Kai vaikai demonstruoja konteksto neatitinkantį elgesį, pataisykite (santykiu 4 pagyrimai, 1 pastaba).	„Rugile, kitą kartą pakelk ranką prieš kalbėdama.“ „Aš matau, kad ketvirtos komandos nariai kalbasi. Primenu, aš tikiuosi, kad jūs būsite susikoncentravę į užduotį.“

PAGRINDINIAI ŽINGSNIAI (žaidimui pasibaigus):

Įvardykite daugiausia balų surinkusią komandą. Apibūdinkite jų elgesį, už kurį buvo suteikiami balai. Suteikite apdovanojimą.	„Šiandienos laimėtojai yra antroji komanda! Jūs surinkote daugiausia taškų. Man labai patiko, kaip komandos nariai sėdėjo savo vietose ir kėlė ranką prieš kalbėdami. Tai padėjo jums atlikti daug užduočių. Sveikiname! Jūs turite 5 min. laisvo laiko, kol mes pradėsime naują temą.“
Priminkite mokiniams, kad jie turės progą pažaisti kitą dieną.	„Visos komandos puikiai padirbėjo. Rytoj turėsite dar vieną progą pažaisti ir laimėti.“

SĖKMĖS PATARIMAI

- Taisyklės turi būti aiškios, trumpos ir matomos klasėje.
- Žaidimas turi vykti reguliariai, bet trukti ne per ilgai (pradžioje 10–15 min.).
- Taikykite daugiau pozityvių pastiprinimų nei pastabų (daugiau pliusų nei minusų).
- Laimėtojais gali tapti visos komandos, jei jos surenka pakankamai taškų – kad būtų išvengta pralaimėjimo nusivylimo.
- Kiekvieną kartą keiskite apdovanojimus, kad vaikai neprarastų motyvacijos.
- Įtraukite mokinius į pavadinimų kūrimą ar prizų pasirinkimą.
- Žaidimas gali būti organizuojamas skirtingos trukmės laikotarpį – nuo kelių minučių iki visos pamokos ar net dienos, priklausomai nuo mokinių amžiaus ir poreikių. Tokia struktūra paverčia elgesio taisyklių laikymąsi patraukliu ir motyvuojančiu procesu, skatinančiu bendradarbiavimą ir teigiamą klasės mikroklimatą.

Literatūra

Fallon, L. M., Kurtz, K. D. (2018). *Coaching Teachers to Implement the Good Behavior Game. A Direct Training Approach.*

Holmdahl, A., Schad, E., Nilsson, G., & Kaldo, V. (2023). *More than just a game: Teachers' experiences of the PAX good behavior game. European Journal of Psychology and Educational Research*, 6(1), 55–68.

STRATEGIJA „ŽINUTĖ“

STRATEGIJA „ŽINUTĖ“

Strategija „Žinutė“ (angl. *Message Strategy*) apibrėžiama kaip veiksmingas būdas kurti teigiamą emocinį klimatą klasėje ir skatinti mokinių prosocialų elgesį. Strategijos esmė – trumpų rašytinių žinučių, skirtų pagirti, pastebėti gerus darbus, naudojimas. Žinutes gali inicijuoti tiek mokytojas, tiek patys mokiniai, pastebėdami vieni kitų kontekstą atitinkantį elgesį.

KODĖL NAUDINGA TAIKYTI?

- Padeda dėmesį nukreipti į mokinių prosocialų elgesį, mažiau dėmesio skirti konteksto neatitinkančiam elgesiui ir bausmėms (Miller, 2017).
- Lavina gebėjimą stebėti ir pastebėti kitų žmonių kontekstą atitinkantį elgesį ir jį pastiprinti pagyrimu.
- Didina mokinio pagalbą mokiniui (M-P-M).

KAIP ĮGYVENDINTI STRATEGIJĄ?

PAGRINDINIAI ŽINGSNIAI:

Surinktų duomenų pagrindu nuspręskite, kokį mokinių elgesį norite stiprinti.	
Prieš pradėdami taikyti strategiją mokiniams paaiškinkite strategijos idėją ir ką mokiniai turi daryti žaidimo metu (nusiųsti žinutę).	Nusiųsti žinutę – reiškia pranešti apie klasės draugų gerą elgesį.
Mokiniams pateikite žinučių pavyzdžių, paprašykite sugalvoti ir pateikti savo pavyzdžių.	
Sutarkite, kiek laiko truks žaidimas ir iki kokio konkretaus laiko kiek žinučių reikia parašyti. Visa tai užrašykite lentoje.	„Žaisime visą šią pamoką, tikslas – surinkti 30 žinučių.“
Kartu su mokiniais sutarkite, kaip jie bus apdovanoti, jei iki sutarto laiko bus parašę numatytą žinučių skaičių.	Mokytojo staigmena, stalo žaidimų laikas, filmo diena ir kt.
Pasiekusius tikslą mokinius apdovanokite.	

PAVYZDŽIAI

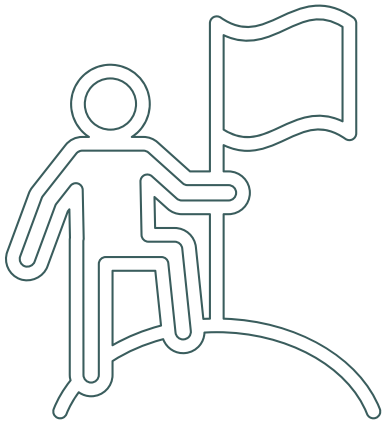
- Kas? Simona
- Ką ir kam padarė? Per pertrauką paaiškino Benui matematikos užduotį.
- Pasirašo: Linas

- Kas? Tadas
- Ką ir kam padarė? Per pamoką paskolino tušinuką Sandrai.
- Pasirašo: Kasparas

SĖKMĖS PATARIMAI

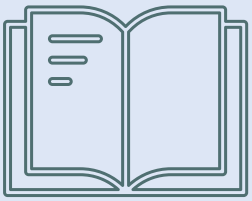
- Elgesio modelį, kurį norima pastiprinti, pasirinkite atsižvelgdami į stebėjimų metu ar kitais būdais surinktus duomenis. Vėliau įvertinkite strategijos efektyvumą, palygindami duomenis prieš ir po strategijos įgyvendinimo.
- Suskaičiavę žinutes išdalykite jas vaikams, apie kurių elgesį žinutėje buvo pranešta.
- Jei mokiniai surenka reikiamą skaičių žinučių – apdovanojimą gauna visi, jei nesurenka – apdovanojimų negauna niekas.
- Numatykite tokį žinučių skaičių, kuris būtų pasiekiamas ir įgyvendinamas. Pradedant taikyti strategiją žinučių skaičius gali būti mažesnis, vėliau skaičių rekomenduojama didinti.
- Jei strategija neveikia, įvertinkite:

1. Ar mokiniai tiksliai suprato ką, kaip ir kiek laiko turi daryti?
2. Ar paskatinimas mokiniams žinomas ir bendrai sutartas?
3. Ar pasirinkti įgyvendinami tikslai (laikas optimalus, žinučių skaičius pasiekiamas)?

Literatūra

Miller, J., M. (2017) *Evaluating the effectiveness of the tootling intervention in the preschool setting. College of Education, University of Utah*

POZITYVAUS PASISVEIKINIMO PRIE DURŲ PRIEMONĖS PAVYZDYS

Duok žaibą

Duok penkis

POZITYVAUS PASISVEIKINIMO PRIE DURŲ PRIEMONĖS PAVYZDYS

Pamojuok

Paspausk ranką

STRATEGIJOS „ŽINUTĖ“ PRIEMONĖS PAVYZDYS

Žinutė

Kas? Birutė

Ką padarė ir kam? Paaiškino matematikos užduotį Emai

Pasirašo: Simonas

Žinutė

Kas? _____

Ką padarė ir kam? _____

_____

Pasirašo: _____

STRATEGIJOS „ŽINUTĖ“ PRIEMONĖS PAVYZDYS

Žinutė

Kas? _____

Ką padarė ir kam? _____

_____

Pasirašo: _____

Žinutė

Kas? _____

Ką padarė ir kam? _____

_____

Pasirašo: _____

LEIDINĮ PARENGĖ:
Renata Greimaitė
Austė Černiauskienė

LEIDINĮ REDAGAVO
Lina Kestenienė

2025 m.

Lietuvos įtraukties
švietime centras

įtrauktis

Džiaugsmo g. 44, 11302 Vilnius
Tel. +370 676 960 44
El. paštas info@lisc.lt